

7

Nordisk tidskrift för
ANTROPOSOFISK
MEDICIN

Innehåll

Antroposofisk medicin och
tidsenliga läkemedel
Friedrich Husemannkliniken
Modifiering av vissa barns beteende
genom ökat sockerintag
Läkemedelsforskning och människosyn
Steget ur "Bacons hage"

NORDISK TIDSKRIFT FÖR
ANTROPOSOFISK MEDICIN

vill verka för

en fördjupning och ett förmänskligande av läkekonsten utifrån en antroposofiskt orienterad människosyn, verklighetsuppfattning och kunskapssyn.

Det vill den göra genom att försöka

bidra till förståelsen av hälsa och sjukdom utifrån en fördjupad kunskap om människan och hennes förhållande till den jord hon lever på, till naturen med sina olika naturriken, till de rättsliga och sociala förhållandena och till den kultursituation hon lever i, men också till det större kosmiska sammanhang hon tillsammans med allt liv på jorden är inställd i.

Den vill också försöka bidra till

en fördjupad förståelse av sjukdomars roll i samband med det som är den enskilda människans livssituation och levnadsöde, liksom till utvecklandet av en terapi, som tar sin utgångspunkt i en sådan strävan.

NORDISK TIDSKRIFT FÖR ANTROPOSOFISK MEDICIN

Postgiro 36 05 81 - 3

Prenumeration nr 8 + 9 50:-

(Med stud 30:-)

Lösnummerpris nr 7: 25 kr

Redaktion: Märta Arman 0755/500 39

Per Dahlström 0755/500 88

Sune Nordwall (layout) 08/28 87 06

Christian o Hilke Osika 08/80 32 70

Jackie Swartz (ansv utg) 011/12 38 98

Redaktionsadress: c/o Schwartz, Värmlandsg. 56, 602 16 Norrköping

Distribution: Hilke Osika, Fagerviksvägen 5, 161 51 Bromma

Innehåll

Redaktionellt	2
ANTROPOSOFISK MEDICIN OCH TIDSENLIGA LÄKEMEDEL Walter Bühler	3
FRIEDRICH HUSEMANNKLINIKEN - om antroposofisk psykiatri Per Dahlström	8
MODIFIERING AV VISSA BARNES BETEENDE GENOM ÖKAT SOCKERINTAG - en skolläkarrapport Christian Osika	16
Anslagstavla	19
LÄKEMEDELSFORSKNING OCH MÄNNISKOSYN Christian Osika	20
STEGET UR "BACONS HAGE" Per Dahlström	26

Den 20 december 1984 beslöt regeringen att på förslag av sjukvårdsminister Gertrud Sigurdsen tillsätta en bred "Utredning av frågor kring alternativ medicin m m". Enligt direktiven (1984:46) bör utredningen utgå från "att den enskilde så långt som möjligt får frihet att själv välja erbjudna behandlingsformer och behandlingsmetoder".

Till de viktigare problem utredningen har att ta ställning till hör vilka krav man ska ställa på "yrkesutövare och metoder inom den alternativa medicinen. . . för att garantera patienternas säkerhet i vård och behandling".

Först ska man emellertid med förtur utvärdera konsekvenserna av den lag om naturmedel för injektion, som riksdagen beslöt om 1981 (:50) och före den 1 oktober i år lägga fram ett förslag till en framtida reglering på området. Att utvärderingen kanske inte bara blir lätt ger en pågående debatt i DN kring den alternativa cancervården en antydning om.

Vi har i det första numret av denna tidskrift 1980 försökt att ta upp och belysa en sida av problemet med en översikt av några av de erfarenheter och studier som hade gjorts fram till dess på mistelpreparatet Iscador runt om i världen och i Sverige. Kanske har vi något kunna bidra till utredningens arbete.

Med det här numret har vi kommit till nummer sju i tidskriftens liv. Tyngdpunkten i den första delen av numret ligger på antroposofisk psykiatri och behandling av vissa beteendestörningar hos barn.

De två avslutande artiklarna berör mer förhållandet mellan den antroposofiska och den mer naturvetenskapligt orienterade medicinen. Kanskekrusar de själens yta hos en del av våra läsare. Vi hoppas de också kan bidra till en viss eftertanke och kanske ytterligare bidrag på området.

Stockholm i mars 1985

WALTER BÜHLER

Leg läk Walter
Bühler, Bad
Liebenzell,
Tyskland

Antroposofisk medicin och tidsenliga läkemedel

Människoväsendet har en yttre och en inre, en kroppslig och en själslig-andlig sida, vilket var och en kan erfara. Den naturvetenskapligt orienterade medicinens stora framsteg inom hygien, diagnostik och kirurgi beror framförallt på inskränkningen till den materiella sidan hos den mänskliga organismen, den som är huvudsakligen inriktad på det kvantitativa, det kausal-analytiska tänkesättet och undersökningstekniken som omfattar detta.

De därigenom uppkomna farorna som å ena sidan uttrycker sig i en vittgående mekanisering av läkeprocesserna och å andra sidan i problemet med de oönskade skadliga biverkningarna från de syntetiskt framställda laboratoriepreparaten försöker naturorienterade och homeopatiskt inställda läkare motarbeta genom utveckling av den så kallade helhetsmedicinen. Denna medicin odlar en form av sammanfattande överordnat tänkesätt och inbegriper den sjukes själsliv och de naturgivna sammanhangen i en helhet.

Den antroposofiskt orienterade läkaren som stöder sig på den erfarenhetsmässiga vetenskapen om det andliga i naturen och människan i form av Rudolf Steiners antroposofi, vill på denna väg skrida vidare till en verkligt rationell och människovärdig läkekonst. Denna medicin utvecklar i sin praxis en läkemedelsframställning, som tar fasta på helt nya, i dag inte helt allmänt kända synpunkter och metoder. Här spelar utforskandet av rent processuala förlopp och ett speciellt utbildat kvalitetsbegrepp en väsentlig roll.

Utvecklingen inom naturvetenskapen och dess överväldigande tekniska erövringar beror till en stor del på principen med gränsöverskridandet. Detta gränsöverskridande sker genom beväpnandet av alla sinnesorgan med instrument, varigenom hittills oiaktagna områden i makrokosmos hos stjärnorna och i mikrokosmos hos atomerna och cellerna uppenbarar sig.

Rudolf Steiners andevetenskap fullbordar en skolningsmässig utvidgning av människans vetande och därigenom entidsenlig och utvidgande gränsöverskridning i den motsatta riktningen - i riktningen inåt. Ett motsvarande förstärkt och mot skådande öppet tänkande uppnår därigenom kunskaper om de översinnliga kraftområdena. Detta börjar redan hos det organiska.

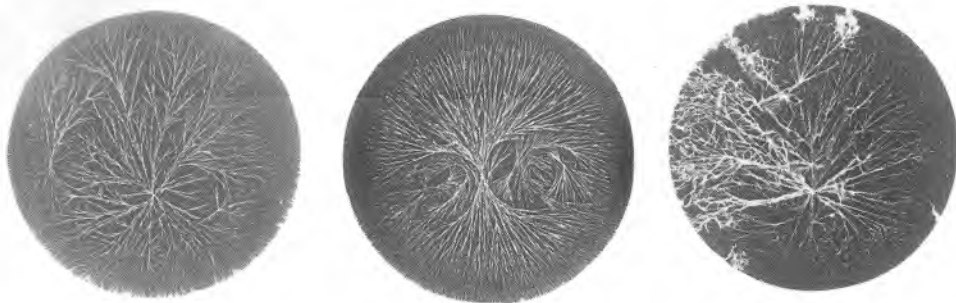
● Kristalliserad koppar-
kloridlösning utan till-
sats

ETERISKT GESTALTBILDANDE KRAFTERS VERKSAMHET

Det levandes väsen kan inte förstås enbart med det mekaniskt-materialistiska tänkesättet. Betydande forskare som t.ex. Driesch, Botroux o a uppfattar bla en "helhet", en "entelechi", ett "ekvipotentiellt system" eller ett "dynamiskt riktningfält" utan att ange deras reala ursprungsområde eller ge dessa gränsbegrepp ett konkret innehåll.

Steiner talar här om eteriskt gestaltbildande krafter, som är av kosmiskt ursprung och som i alla organiska väsen förtätar sig till en bildkraftkropp som en översinnlig kraftorganisation. Denna bär i människan alla växt-, gestaltnings- och regenerationskrafter och dessutom alla läkekrafter. Denna bildkraftkroppens utforskning och praktiska handhavande är fundamentet i antroposofiskt orienterad medicin och farmaci.

Alla naturorienterade läkekonster har mer eller mindre instinktivt eller omedvetet detta förhållande till dessa livskrafter som grund, så som Paracelsus i sitt begrepp om "Archäus" sammanfattade det.

- Kristalliserad kopparkloridlösning med tillsats av saft från omogen, mogen resp gammal rödbeta (Se Magda Engquist: Gestaltkräfte des Lebendigen. Vittorio Klostermann, Frankfurt / M 1970)

Då skolmedicinen inte erkänner den eteriska kroppen (livskroppen), kommer den i faran att inte hitta bron mellan den fysiska kroppen och själen och blir därigenom ensidig istället.

Bildkrafterna och deras verkningar är däremot helt och hållet experimentellt framställbara med nya metoder, inte kvantitativa, utan bildartade, så som t ex i kristallisationsmetoden enligt Pfeiffer eller i biologiska försöksserier med helt nya frågeställningar. Man måste uppfatta dem som rent dynamiskt och processuellt verkande. Först de ger det så svårfattbara kvalitetsbegreppet inom läke- och näringsmedelsområdet ett konkret innehåll.

Med dessa kvaliteters verkningar sammanhänger att t ex ett syntetiskt framställt ämne eller ämnessammansättning inte nödvändigtvis är densamma som en substans framtagen ur det levande, fastän den kanske har samma molekylärstruktur.

Det inre sambandet mellan bildkrafter och deras processer i naturen med bildkraftssystemet eller eterkroppen i människan såsom varande det som styr läkeprocessen visar helt nya sammanhang mellan mänskliga och kosmos och ställer den gamla signaturläran och similia-similibus-principen inom homeopatin i ett helt nytt ljus.

Nya läkemedel framställs, såsom t ex Iscador, ett mistelpreparat, vilket Rudolf Steiner var den förste att föra in i cancerterapi. Varför använder den antroposofiska läkaren trots det talrika potentierade läkemedel ur den homeopatiska läkemedelsskatten? Vari ligger här det nya och därigenom också avgränsningen mot homeopatin?

Homeopaten använder bildkrafterna omedvetet. Potentieringen som rytmiskt förtunnande process låter materien i högpotenserna praktiskt taget försvinna, men den frigör bildkrafterna och gör dem verksammare och låter dem övergå på förtunningsmedlet som en rent dynamisk läkeprincip.

Därigenom får "de inre, andligt artade läkekrafterna hos den råa substansen" som Hahnemann talar om, men som sedan inte har utforskats eller definierats vidare, en kunskapsmässig genomstrukturering och konkretisering. Denna lösning av det så omstridda potentieringsproblemet är samtidigt ett exempel på möjligheten till utvidgning av våra kunskaper idag. I verkligheten verkar bildkrafterna i rytmiska processer.

Ett annat exempel är umgänget med värmeprocesser, där läkesubstansen behandlas rytmiskt vid 37° temperatur, dvs vid den mänskliga organismens värmenivå, eller rostas, förkolas eller föraskas utifrån bestämda insikter i fysiologiska processer.

Vid erkännandet av betydelsen av eterkrafterna i det levande åligger det läkaren eller farmaceuten en förpliktelse att bara välja ut de bästa, oförfalskade, naturliga utgångssubstanserna för läkemedelstillverkning.

JAGET I LÄKEPROCESSEN

Den genom andevetenskapen utvidgade medicinen tar med realiteten hos det själsligt-andliga och dess nyupptäckta växelverkan med det kroppsliga in i sina diagnoser och läkeförfaranden och genomskådar på så sätt många själsliga orsaker till många sjukdomar. Den tar också med i beräkningen vid varje sjukdom den sjukes individualitet och hans personliga, ödesmässiga situation genom kunskapen om jaget som kärnan i individualiteten. Denna medicin försöker också få kunskap om detta jagväsen genom utarbetandet av en konstnärlig terapi, såsom läkeeytmi, för att hjälpa till att aktivera jaget i läkeprocessen.

Vårt jag är inte bara en abstrakt medvetenhetspunkt, utan ett väsen som genomdrar hela vår kroppslighet. Det väcker upp oss på morgonen och verkar in i gestaltningen av våra lemmar och in i vår vilja under dagens lopp. Men liksom det själsliga och de omedvetna djupa områden, inom vilka jaget är förankrat i kroppen via "jagorganisationen", så är jaget också via denna jagorganisation - speciellt under den embryonala utvecklingen av organismen - verksam direkt in i gestaltningen av hjärnan och skelettet. Jaget utformar på så sätt kroppen som underlag för det medvetna själslivet.

Denna aktivitet går via eterkroppen och behöver speciella substansiella angreppsytor. En sådan är t ex fosfor, som ju är inbyggd i varje cell, fastän det i utspädd form är ett starkt gift. I potentierad form blir de ljuskrafter som finns hos substanserna fria, vilka jaget behöver för sitt omedelbara genomplasticerande aktivitet i skelettsystemet. Denna process återfinns i det faktum att det vid sidan om den kolsyrade kalken också finns fosforsyrad kalk i de färdiga benen. För läkaren blir därigenom också fosfor ett motsvarande läkemedel vid bestämda skelettsjukdomar (t ex skelettmjukheten vid rakit).

Detta exempel visar samtidigt att de läkemedel som framarbetats ur den antroposofiska kunskapen, inte ger enbart symtomatisk lindring. De går inte primärt utifrån rena experiment eller utifrån påhängandet av nya sidokedjor till en kemisk grundsubstans. De arbetas heller inte fram genom försöksserier med djurexperiment på råttor och kaniner. Här är det nämligen tveksamt om djurförsök egentligen omedelbart kan överföras på människan.

Ursprunget för dessa antroposofiska läkemedel ligger i den andevetenskapligt fördjupade människobilden och i en motsvarande sjukdomslära, som fördjupar och begrundar sammanhanget mellan människans organism och naturen via bron över de eteriska bildkrafterna. Därigenom är utgångsstanserna tagna ur läkemedelsskatten från de tre naturrikena och utifrån dem arbetar man fram dessa natur- och människoanpassade mediciner.

Därigenom blir det nästan aldrig fråga om några skadliga biverkningar hos dessa läkemedel. De är istället utvecklade ur läkarens rationella insikt, även om de inte alltid är fullkomliga. Den antroposofiska läkekonsten är inget färdigt system, utan den är inspädd i en fortlöpande vidareutveckling, precis som vilken annan vetenskap som helst.

● Johannes-Haus

Läk Per Dahlström, Järna

Friedrich Husemannkliniken är en antroposofisk medicinsk klinik, belägen i södra Tyskland, där man på flera punkter har utvidgat psykiatrin med utgångspunkt från den antroposofiska medicinen.

Kliniken ligger utanför Freiburg, alldeles i början av Schwarzwaldkullarna. Hit kommer patienter från hela Tyskland och ibland några från utlandet.

Att hela Tyskland är upptagningsområde beror delvis på att sjukförsäkringskassan i landet är organiserad så att patienterna får flera olika alternativ att välja mellan för sin behandling. Här kan man välja själv, men också anhöriga kan hjälpa med det. Man "hör inte till" ett sjukhus under tvång.

Kliniken grundades 1930, då man tog över ett större jordbruk två mil utanför Freiburg. Fram till på sextioalet hade man mer nivån av ett behandlingshem, men steg sedan under sextioalet upp till kliniknivå.

● Michael-Haus

Patientkategorierna motsvarar ungefär de som söker vid akuta psykiatiska kliniker i storstäder i Sverige, men då läget och upptagningsområdet inte möjliggör akutmottagning och öppenvård saknas dessa delar.

Av de 103 sängplatserna, fördelade på 8 avdelningar, upptas ca 2/3 av patienter med akuta psykos och 1/3 av patienter med neuroser. Några platser är avsatta för neurologiska fall. Av de 8 avdelningarna är en sluten kvinnoavdelning, en halvsluten manlig avdelning, tre halvöppna blandade och resten öppna.

12-15 underläkare arbetar vid kliniken, 3-4 överläkare, totalt ca 130 medarbetare. Dygnskostnaden om ca 200 DM (ca 600:-) betalas av sjukkassan. Ett år av specialistutbildning i psykiatri kan göras vid kliniken. Genomsnittsvårdtiden ligger på 3-5 månader, men vissa patienter stannar längre.

- Raphael-Haus för konstnärlig terapi

DEN ANTROPOSOFISKA BAKGRUNDEN

Den antroposofiska forskningsmetoden bygger på utvidgning av människans medvetande, till de så kallade imaginativa, inspirativa och intuitiva kunskapsnivåer.

Genom att förstärka sitt tänkande med bestämda övningar - en sådan är att koncentrera sig på endast en eller ett par tankar några minuter och samtidigt utesluta alla andra tankar - kan tänkandet förtätas och bli bildartat. I dessa bilder - imaginationer - upplever man en översinnlig värld - den eteriska världen - och ser man på människan iakttar man att hon utöver sin fysiska kropp har en eterkropp, en gestaltkropp. (För vidare övningar hänvisas till "Hur uppnår man kunskap om de högre världarna" av Rudolf Steiner.)

Nästa steg är att med full inre kraft undertrycka dessa bilder och få ett tomt medvetande - dock fullt vaket. Denna tomhet fylls sedan upp av nästa stegs upplevelser, som är mer besläktade med våra hörsel- intryck. Härigenom uppenbarar sig ännu en översinnlig värld, den själsliga eller astrala världen. På denna nivå kan man iaktta ett tredje led hos människan, hennes själskropp = astralkroppen.

Vid ett tredje kunskapssteg genom vidare medvetenhetsutvidgande övningar når man fram till den intuitiva nivån. På detta plan upplever man så människans fjärde led, hennes egentliga mänskliga väsen, hennes jag.

Dessa fyra led hos människan genomtränger varandra och bildar en helhet. De står också i ett bestämt förhållande till omvärlden:

den fysiska kroppen har människan gemensamt med mineralriket,
den eteriska kroppen har hon gemensamt med växterna,
den själsliga kroppen har hon gemensamt med djuren,
jaget är det specifikt mänskliga ledet som står över djuren.

En aspekt av detta med viktiga konsekvenser för medicinen är att själen (astralkroppen) och jaget genomtränger hela den fysiska och eteriska kroppen och således inte är begränsade till enbart huvudet eller hjärnan.

SJUKDOMSBEGREPPET

I människans olika organsystem finns dessa fyra väsensled representerade i olika inbördes förhållanden. Sjukdomar uppstår när det blir ett rubbat förhållande mellan dessa fyra led i något organsystem. Det gäller såväl somatiska som psykiska sjukdomar.

En grundtanke är att psykiska sjukdomar delvis beror på organiska störningar, som verkar in på själslivet. Se nedan om schizofreni och depression.

MEDICINSK TERAPI

I likhet med på en del psykiatriska kliniker i Sverige upplever man Lithium som ett bra alternativ för manodepressiva patienter framför att behöva behandla svårare skov med massiv nevroleptikabehandling. Elchocker (ECT) används däremot inte. Ca 60 % av alla patienter på kliniken får konventionell psykofarmaka och då i doser på ca hälften av de som används vid konventionell terapi. Delvis är denna begränsning möjlig genom de antroposofiska preparaten och den nedan beskrivna konstnärliga terapin.

Schizofreni

Vid schizofreni ligger störningarna i njursystemet. Störningen kan ses dels som en ämnesomsättningsrubbnings - speciellt i äggviteprocessen - och i vidare bemärkelse som en störning i den inre formkraften i njurorganen.

Sett utifrån de ovan skisserade fyra väsensleden byggs människans fysiska kropp med sina organ upp utav hennes högre väsensled: jaget, själskroppen och eterkroppen (gestaltkroppen). Dessa verkar sedan i organen i bestämda förhållanden till varandra och upprätthåller deras form och funktion. Det fysiska organet hålls alltså vid liv av dess urbild genom eterkroppen och de högre leden.

Vid schizofreni lösgör sig dessa eterkrafter = urbilder för njuren och börjar verka direkt i själslivet och blir i medvetandet till hallucinationer. Patienten upplever att de kommer utifrån (hörselhallucinationer etc) men de kommer från de inre organen, från njurarnas urbildskrafter i eterkroppen.

Medicinskt behandlas detta med metallpreparat i potentierad form. Huvudpreparatet är Antimon (Stibium) som antingen sprutas i v eller tas i per oral form. Antimon har den verkan att de frigjorda "bildkrafterna" från njuren avgränsas och förskjuts tillbaka till njuren från själsområdet. Samtidigt har det en avgränsande effekt på själslivet självt.

Några schizofrena patienter kunde direkt i samband med iv injektion uppleva att det gick lättare att koncentrera sig och att hallucinationerna avtog i styrka. Detta är dock mer undantagsfall. Vanligen behövs en behandlingsperiod på sju veckor innan effekten börjar uppträda markant. Många andra preparat används också, men skall inte beskrivas här.

Manodepressiv sjukdom

Vid denna sjukdom är de underliggande organen lever- och gallsystemet. Detta lever- och gallsystem är det organiska underlaget för människans viljeliv. När vi får stockningar i levern, när levern blir för fysisk och inte behärskar det flytande elementet tillräckligt, då kan jaget inte aktivera viljan och då utvecklas ett depressivt tillstånd i själen. Här används många olika preparat. Som metall är det tennet i olika beredningsformer som är ett grundpreparat, men många andra metaller och växtpreparat används också.

Människan blir naturligtvis inte frisk bara genom att ta mediciner, hon måste själv också utifrån sitt jag gripa in och gestalta sin tillvaro. Meditations- och koncentrationsövningar för jaget finns med i terapiformerna, men ska inte beskrivas närmare här.

DEN KONSTNÄRLIGA TERAPIN

Denna terapiform griper in direkt över själen och verkar sedan läkande indirekt för både jaget och kroppen.

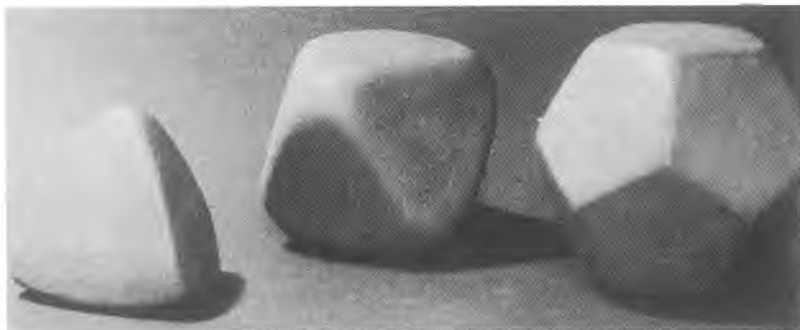
Vid kliniken bedrivs många sådana konstnärliga terapier i ett nära samarbete mellan ordinerande läkare och terapeut. Terapierna ordinerar så specifikt som man gör med mediciner och sedan arbetar terapeuten ut dem med patienten. Vi ska se lite närmare på några av dessa terapier.

Modellering

i (lera) har ett direkt förhållande till gestalt(eter)kroppen och stimulerar denna till att nygestalta de störda organprocesser som patienten har. Vid kliniken utgår man från de platoniska kropparna, främst tetraedern, oktaedern och pentagondodekaedern (bildenedan).

Harald Hüttig har som skulptör verkat vid kliniken i 30 år och utarbetat denna metod. Han beskriver: Patientens förmåga att gestalta dessa tre kroppar avspeglar klart hans inre tillstånd, de svårigheter som framkommer vid denna modellering i form av ensidigheter, ur dem kan man utläsa motsvarande ensidigheter som finns inom honom. Efter ett par dagar i modelleringsverkstaden står så sjukdomsbilden diagnostiskt ganska klar och utifrån denna bild kan sedan i samtal med läkaren de övriga terapierna anslutas.

Terapeutiskt får patienten arbeta på sin egen nivå: en patient som bara förmår att gestalta en tetraeder får ofta börja med enklare former. Klarar vederbörande däremot en oktaeder passar olika djurformer bra att börja med. När patienten pentagondodekaedern kan han arbeta med den mänskliga formen, t ex ett ansikte.

● Från vänster tetraeder, oktaeder och pentagondodekaeder

Målning

griper mer direkt in i själen, på förnimmelsernas område. Här finns olika tekniker, dels att arbeta med flytande vattenfärger, dels med skikt målning. Dessa har olika effekter på själen.

De flytande vattenfärgerna har en lösande effekt på själen och en positiv verkan på tex tvångstankar. Vid skikt målning med vattenfärger, då ett lager färg måste torka först innan nästa lager kan läggas på, stimuleras man till återhållsamhet, till ett tillbakahållande och till att ett mera klart medvetet iakttagande tränas.

Musik

griper primärt in över andningen hos människan. Detta kan var och en iaktta hos sig själv då hon lyssnar till musik. Musiken verkar in i känslolivet direkt och gestaltar detta i riktning mot ett harmoniskt sådant. Från känslan griper denna harmoniserande verkan över på tanke- och viljelivet i människan.

Talgestaltning

riktar sig mer till det klara medvetandet, direkt till jaget och hur detta gestaltar språket i olika övningar.

Eurytmi-läkeurytmi

är en av de viktigaste konstnärliga terapierna i antroposofisk medicin över huvud taget. Denna form har specifikt utvecklats utifrån antroposofin, och nästan alla patienter på kliniken får ordinerat sig läkeurytmi.

Eurytmi i sig själv har också en konstnärlig sida i det att den visas i scenisk framställning. Detta förekommer också på kliniken i gestaltningar på den egna scenen. Eurytmi gestaltas med hela kroppen och "gör synbart tal och musik" - ett klassiskt uttalande som innebär att olika kroppsrörelser motsvarar olika toner och bokstäver.

I läkeurytmi drivs det konstnärliga ur sitt "sköna" område som scenisk konst och specialiseras i kraftigt specifika, mer ensidiga rörelser som kan ordineras av läkaren, emedan de har en specifik inverkan på människan ända in i hennes organ.

Gymnastik

har utvecklats i en speciell form: Bothmergymnastiken (med rötter i Waldorfpedagogiken). Den verkar mer stärkande på patientens förhållande till den fysiska kroppen och dess medvetna orientering i rummet.

En målmedveten gestaltning av livet på kliniken som helhet är också ett viktigt terapeutiskt område. Den enskilde patienten har inte bara sig själv och sin behandling, utan deltar i ett aktivt kulturliv vid kliniken. En stor samlingshall med egen teaterscen finns.

Här får alla patienter och medarbetare plats. Årets högtider gestaltas här med teaterspel, eurytmiuppvisningar, musik och dans. Man har en maskerad för hela kliniken en gång om året. Mängder av mindre konserter och uppvisningar ges under årets lopp. Allt efter förmåga får också patienterna medverka i dessa evenemang. På så sätt gestaltas en social gemenskap gripande över hela kliniken.

Leg läk Christian **CHRISTIAN OSIKA**
Osika, Stockholm

Modifiering av vissa barns beteende genom ökat sockerintag - en skolläkarrapport

Den allmänna tendensen i samhället har varit att minska sockerintaget i maten för både vuxna och barn. Någon utvärdering av sådana rekommendationer har dock inte gjorts beträffande deras inverkan på barnens beteende. Denna artikel skall belysa några problem och försök till att lösa dem med hjälp av förändringar i barnens sockerintag.

När den första Waldorfskolan grundades i Stuttgart i Tyskland efter första världskriget betydde det en nydaning på det pedagogiska området.

KONSTITUTIONELLA PROBLEM

Även skolläkaren fick en ny roll med mera aktiva uppgifter i den skolan. Det gällde för honom att diagnosticera och behandla några speciella barns konstitutioner med åtgärder som skulle underlätta deras förmåga till inläring och anpassning.

Skolledaren Rudolf Steiner kunde ur sin andliga forskning ge de första riktlinjerna, efter vilka man kunde levas sig in i vissa barns svårigheter och hur de därefter också kunde få hjälp via speciella åtgärder i dieten.

I en konferens med lärarna i Stuttgart den 6 februari 1924 tecknade Rudolf Steiner upp olika barnkonstitutioner och möjligheter att behandla dem. Vi tar ur hans referat fram den för oss här relevanta barnkonstitutionen.

Han nämner där att vissa barn har en svaghet i sitt organsystem för ämnesomsättning och rörelse. Dessa barn kan bete sig "ruvande", skärma av sig under lektionerna, men kan å andra sidan lätt bli irriterade och överstimulerade av sinnesintryck. De brister ofta i förmågan att bilda syntetiska föreställningar och i förmågan till konstnärlig inlevelse och har svårt att engagera sig i undervisningen.

Barn med dessa problem kommer ofta förr eller senare i konflikt med undervisningens målsättning och med sina kamrater. Som kroppsligt ledsymtom har dessa barn ett huvudomfång som är mindre än genomsnittet för åldersgruppen.

Vi har i arbetet med elevvården på försök typiserat vissa av dessa barn enligt deras beteende:

- a) de var lätt distraherade av sinnesintryck och därigenom ofta oroliga
- b) de hade svårigheter med att bearbeta sinnesintrycken både intellektuellt och emotionellt
- c) deras fantasi hade inte utvecklats i önskvärd utsträckning, varför ett rikare känsloliv hade svårt att utvecklas
- d) deras tolkning av omvärlden och dess gåtor var ofta av enklaste slaget, vilket kunde eventuellt upplevas som torftigt av omvärlden.

Dessutom gick vi efter vissa konstitutionella drag:

- 1) huvudomfånget (standardparameter inom pediatriken) mättes
- 2) konstitution av armar och ben bedömdes

SOCKERTERAPI

Vi rådgjorde med lärare och föräldrar och rekommenderade att på försök under några veckor öka sockerintaget för dessa barn.

Följande enkla förslag utarbetades:

- a) frukost: en extra matsked socker över gröten eller filen
lunch eller middag: söt efterrätt
kvällsmål: sötat örtte eller liknande
- b) Barnen skulle enligt Rudolf Steiners anvisningar dessutom få ett varmt bukslag på kvällen. Vi rekommenderade att lägga en varmvattenflaska av gummi på buken vid insomnandet. Vi följde även Steiners förslag att ge denna värmeterapi varannan kväll. Så kan eventuella psykologiska bindningar och komplikationer minimeras.
- c) Så som Steiner hade nämnt skulle barnen dessutom må bra av en liten dos silver. Vi gav detta i en speciellt bearbetad form; silvret hade förångats och därefter sublimerats och fällt ut som metallspiegel. Silvrets verkan just på ämnesomsättningen framkommer speciellt vid homeopatisk utspädning och ökar genom en sådan beredning.

RESULTAT

Hos barnen med den ovan nämnda konstitutionen uppträdde en markant förbättring i deras förmåga till inlärning och inlevelse och kontakten med omvärlden blev mera adekvat.

Verkan av denna terapi sker sannolikt genom att ämnesomsättningsorganismens förmåga att ta upp och jämnt fördela blodsockret förbättras. Vi har vissa belägg för denna förmodan genom att vissa barn, som som nyfödda fick hypoglykemiska kramper, hade mindre huvudomfång och dessutom samma beteendekonstitution som ovan nämnda barn, också förbättrades signifikant genom "sockergåvor".

PRESSTOPP!!

Dr Alfred Baur från Österrike håller en kurs i kirofonetik (språkmassage; se nr 4 av Nordisk tidskrift...) i Hattfjeldal i Norge 30 juni - 5 juli. Kursen vänder sig till antroposofiskt orienterade vårdare och hålls på tyska men översätts. Närmare upplysningar kan fås av Maijk Nygaard, Antroposofisk Terapeutikum, Fosswinkelgate 36, N-5000 BERGEN, tel (05) 13 34 09 eller Hilke Osika, Stockholm, tel 08-80 32 70

Vårens och sommarens

Kurser i antroposofisk medicin

är ännu inte färdigplanerade. Vad vi vet är följande:

Norge

En kurs för läkare och medicine studenter med teman kring hjärtat kommer att hållas 26-28 april på Vidaråsen

Närmare upplysningar kan fås från Norske legers forening for antroposofisk medicin v/sekretaer Harald J Hamre, Sigridsgate. 3, N-8800 SANDNESSJOEN, NORGE

Danmark

Danske Selskab for Antroposofisk Medicin planerar ev en sommarkurs tillsammans med LAOM

Närmare upplysningar kan fås från dess sekretariat med adress Maglegårds Allé 110, st. th., DK-2860 SØBORG, DANMARK

Sverige

Närmare upplysningar från LAOM:s (Läkarföreningen för Antroposofiskt Orienterad Medicin) sekretariat c/o Per Dahlström, Nynäs, S-153 00 JÄRNA, SVERIGE (tel 0755/500 88)

England

En International Conference for young doctors and stu-

Holland

dents kommer att hållas 4-10 augusti i Driebergen i

Tyskland

Holland kring "ungmedicinarkursen" av Steiner

Närmare upplysningar kan fås från: Florian van Bemmelen, Slotlaan 297-1, 3701 GJ ZEIST, NEDERLÄNDERNA (tel 03404-22 436), Harald Matthes, Ferdinand Str 22 a, D-1000 BERLIN, TYSKLAND eller Jenny Josephson, 22 Hartfield Road, FORREST ROW, SUSSEX, ENGLAND

Leg läk Christian **CHRISTIAN OSIKA**
Osika, Stockholm

Läkemedelsforskning och människosyn

Den moderna farmakologin har anammat tre förutsättningar, som den har upphöjt till axiom.

DARWINISM I FARMAKOLOGIN

Den ena kommer ur biologin - mest ur darwinismen: människan är ett djur. Djuren genomgår ju på lång sikt inte samma individualisering hos enskilda exemplar av samma art som människan i sin utveckling. De enskilda djuren av samma art står varandra mycket närmare än människorna någonsin kan göra. Variationsmöjligheterna är hos människan otaliga - även i det anatomiska och fysiologiska - och är därvid uttryck just för det individuella hos henne, även själsligt sett.

Vid farmakologiska läkemedelstest på människor måste således ett urval ske ur de oändliga variationsmöjligheter som organismen kan svara med, när den påverkas av kemiska substanser. Man väljer vanligtvis ut några "positiva" parametrar - som finns inom spektrat för de avsedda effekterna - och några "negativa" parametrar, som representerar de förväntade biverkningarna.

Ett sådant förfarande är naturligtvis oerhört praktiskt, men man brukar som forskare därvid glömma att man uppfostrar sig själv till att "avindividualisera" sin egen människosyn, att man programmerar sig själv att vilja se likheter, samstämmigheter.

Följden blir då naturligtvis också att man som forskare letar efter substanser som just har karaktären att framhäva det animaliska, det djuriska i människan och i hennes sjukdomar, för naturligtvis har människan bredvid det individuella i sig även en djurisk, animalisk andel. För forskaren är just sådana substanser lättare att handha genom att de framkallar enkla och till synes lättare överskådliga reaktioner.

För honom blir det obehagligt att behöva syssla med substansernas psykotropa verkningar, själsliga verkningar - de är ju så oerhört subjektiva. Men för den naiva människan står just sådana verkningar henne närmast. Hennes upplevelse av sig själv är uttrycket för hennes individuella tillvaro.

Farmakologerna står på sin höjd hjälplösa inför en sådan konflikt. För det mesta förnekar de dess existensberättigande.

Kontraktiva

Om vi som exempel tar kontraktivas - p-pillrens - psykiska biverkningar, så finns alla schatteringar mellan depression och mani, mellan för intensiv och för svag verklighetsförankring o s v.

Dessa biverkningar är olika beroende på olikheter i kvinnornas biologiska arv, men i ännu högre grad beror deras olikhet på de olika individernas biografier, som naturligtvis har skrivit in sig även i de fysiologiska reaktionsmöjligheterna.

Biverkningar för kontraktiva leder ofta till att medicinen utsätts - och detta är ett uttryck för ovannämnda motsättning mellan det djuriska och det mänskliga i organismen.

Atropin

Nästa exempel: Vid jämförelse mellan totalextrakt av växt och renisolerad alkaloid framträder en liknande motsättning.

Växten Belladonna med alla sina ämnen har för farmakologen ett alltför överskådligt verkningspektrum och naturligtvis föredrar han renalkaloiden atropin i terapisyfte (eller något syntetiskt antikolinergikum, som efterhärmar och modifierar atropineffekten). Men atropin har å sin sida en stor individuell variationsbredd i sina verkningar efter patientens speciella konstitution.

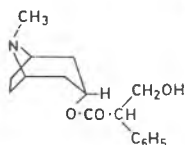
● ATROPIN

Stor individuell variationsbredd i verkan beroende på patientens konstitution

Verkan mer riktad mot det autonoma nervsystemet

Kroppsliga biverkningarna större i samma dosområde

Psykiska verkningar och biverkningar svårare att överblicka

● BELLADONNA

Viss bredd i verknigen beroende på komplexiteten hos extraktet

Verknigen lättare att rikta också mot andra organområden än nervsystemet

Kroppsliga biverkningarna mindre i samma dosområde

Psykiska verkningar- biverkningar lättare att överblicka

Totalextraktet av Belladonna - fördomsfritt bedömt - är i praktiken mera lämpad att användas i en individuellt avvägd terapi. De kroppsliga biverkningarna är mindre i samma dosområde, verkningarna är lättare att rikta in mot olika organområden (inte bara mot nervsystemet) och de psykiska verkningarna eller biverkningarna är lättare att överblicka.

Belladonnan har också lättare att inordna sig i det individuella i sjukdomsprocessen. Atropinet däremot riktar sig mera in på det autonoma nervsystemet - som ju är ett organområde för det djuriska i människan.

Härmed är darwinismens fråga i farmakologin antydd.

STATISTIK ÖKAR OSÄKERHETEN

Det andra stora problemområdet är det statistiska inslaget i läkemedelsforskningen.

Behov av statistik uppträder när en frågeställning inte kan utredas och genomskådas helt. Statistik grundar sig inte på kunskap utan på kunskapsmässigt ogenomträngda faktas majoritet. Här har filosofen Kants påstående om människans begränsningar i kunskapsprocessen blivit verklighet.

Om ett läkemedel är verksamt hos 80 % av medlemmarna i ett sk patientkollektiv, så betraktas det som effektivt. Vad betyder däremot de 20 % hos vilka medlet inte var verksamt ?

Om doseringen och diagnosställningen varit rätt, så måste de negativa resultaten bero på fel i tankekoncepten i läkemedelsprövningen. Sjukdomsbegreppet är tydligen vidare än begreppet av de med läkemedlet eftersträvad fysiologisk-kemiska förändringarna. Medlets fysiologiska verkan är därmed inte detsamma som den eftersträvide verknings mot en komplex sjukdom.

I naiv monistisk tro har man satt likhetstecken mellan verkan och verknings. I den praktiska medicinen övervinns dessa trånga föreställningar många gånger varje dag.

Hos samma patient svarar tex olika astmaanfall helt olika på medicinal och dosering. De enstaka symptomen i en sjukdom är nämligen bara delar i en omfattande, övergripande felorganisation. Detta organisationsfel innefattar både tidsliga anamnestiska komponenter, som har tagit form av rumsliga sjukdomssymptom, aktuella traumata och chocker och konstitutionella faktorer av både psykisk och kroppslig art.

Det är inte lätt att hitta läkemedel, som drar åt samma håll i alla dessa tre områden. Man måste då även som forskare vara hemmastadd i dessa tre regioner. Och detta är nästan omöjligt med dagens forskarutbildning.

Risken är annars att man bara behandlar enstaka symptom, exempelvis migränens huvudvärk med smärtstillande utan att vilja påverka grundorsaken. Eller man behandlar sk infektioner med antibiotika, som i sin tur försvagar infektionsförsvaret och tex vid öroninflammation leder till mer än dubbelt så stor recidivfrekvens. Den underliggande dispositionen och beredskapen för inflammationer vill man inte se.

Även i större skala framkommer den statistiska läkemedelsforskningens svagheter: Efter en tids användning så sjunker verkningsgraden hos många preparat och behandlingsresultaten blir sämre medan biverkningarna däremot ökar. Man kan ha en misstanke att just sådana preparat inte verkar i samklang med naturen utan emot den.

FÖRMENT OBJEKTIVITET SOM HÄMSKO

En tredje svårighet uppstår när forskaren försöker manipulera med sig själv, när han under objektivitetens förtecken gör sk blindtester av preparat på patienter. Därvid vet varken patienten eller läkaren om den aktuella pillerburken innehåller verksamma substanser eller bara placebo (tabletter med samma utseende men utan den aktuella substansen). Denna djupa misstro och tom förakt för sig själv har forskaren ärvt av många generationers tro på omöjligheten att övervinna de subjektiva inslagen i tankebildningen.

Det finns ingen vetenskaplig grund för att främja dubbelblindstudier (där vare sig läkaren eller patienten vet om medicinburken innehåller verksamma substans eller inte) framför enkelblindstudier (där bara patienten inte vet om hans tabletter är verksamma eller inte). Jämförelser mellan båda visar inga avgörande skillnader.

Tyvärr har man försummat att analysera följderna av både dubbel- och enkelblindstudier på läkarens medvetande. Att lura sig själv och patienten är ingen bra förutsättning för en terapeut.

Man får räkna med att denna form av självförnekelse smittar av sig även på studenterna på högskolorna och även på de praktiskt verksamma läkarna - farmakologerna själva har för länge sedan minimerat sina patientkontakter.

UTVÄGAR UR FÖRSVAGNINGARNAS SUGGESTION

Det är uppenbart att de tre nämnda axiomen

1. Darwinism
2. Statistik
3. Sk kontrollerade försök

har försvagat läkarnas initiativförmåga och terapeutiska fantasi. En stor del av kostnadsexplosionen i sjukvården kan skyllas på en sådan utveckling. Kan en sådan utveckling återigen vändas åt det håll läkekonsten har strävat efter i alla tider - och som Paracelsus formulerat så stringent: "läkaren är det bästa läkemedlet" ?

Ur antroposofin kan vi få stimulansen att lära känna, beliva och utvidga den förstelnade värld dessa tre axiom har förlamat oss i.

Darwinismen

utvidgas genom besinning på de mänskliga dragen i en biografi - inte bara drifter, impulser och lidelser utan den röda tråden som leder henne från händelse till händelse och kan kallas för hennes öde.

Farmakologiskt skulle detta betyda att man provar läkemedelsverknigen på en och samma patient - och jämför hans tillstånd med tillståndet innan medlet sattes in. En rik forskningsmetodik finns redan utvecklad i en sådan riktning.

Statistiskt tänkande

är berättigat på många livsområden. Men vid läkemedelsforskningen är det risk att det skadar genom sin enformighet. Det kan dock berikas om man uppväcker medvetandet i sig att världen och människan har gått en utvecklingsväg tillsammans under långa tidsrymder.

Naturen kan komplettera människans brister som uttrycker sig i sjukdomar, genom att i naturen människans tidigare utvecklingsstadierna finns bevarade i ett mera vitalt biologiskt sammanhang.

Farmakologiskt betyder detta att läkemedelsforskaren - och till en sådan kan varje praktisk läkare bli - utvecklar bredvid sina logiska förmågor ett bildmedvetande - då han genom intensiv inlevelse i både sjukdomsprocessen och naturens läkande substanser får dessa att stämma samman.

Antroposofin är en stor hjälp att utveckla sådana kreativa bildskapande förmågor. I sina kurser för läkare gav Rudolf Steiner många prov på en sådan metodik.

Kontrollerna i läkemedelsforskningen

bör naturligtvis bestå som rådgivande - däremot finns en möjlighet att genom inre tankeskolning få de egna tankarna objektiva, starka och opåverkbara - antroposofin ger även där möjligheter till en sådan utveckling. (Se Per Dahlströms artikel om Bacon på nästa sida)

Man behöver inte vara övertygad antroposof för att se en berikande ström av nydaningar framspringa ur Rudolf Steiners medvetande om världens andlighet. Dessa antydningar är just iakttagelser vunna med hans metodik.

Steget ur "Bacons hage"

I arbetet med andevetenskapen måste man gå två vägar samtidigt. Den ena är att ständigt fördjupa sig i dess innehåll, den andra är att regelbundet återkomma till andevetenskapens förhållande till omvärlden, så att man inte kapslar in sig i en egen liten privat världsåskådning utan kontakt med omvärlden.

Vi skall i det senare syftet här göra oss några tankar kring tre fenomen:

- 1) Hur andevetenskapen står i den historiska utvecklingen.
- 2) Arbetsområden som andevetenskapen omfattar.
- 3) Olika arbetssätt inom andevetenskapen.

DEN HISTORISKA UTVECKLINGEN

- kyrkans, naturvetenskapens och andevetenskapens världsbild

I vårt samhälle idag är det till största delen naturvetenskapens världsåskådning som är den gällande. Följer man den tillbaka i historien, så började den utvecklas under 1500-talet. Många impulser kommer naturligtvis från ännu längre tillbaka, tex från den grekiska tiden. Men naturvetenskapen så som den är idag i form av experimentell vetenskap fick en början först på 1500-talet.

På den tiden var det kyrkans världsbild som regerade. Lever man sig in i den märker man att den omfattade både den fysiska och den andliga världen - men i form av dogmer. Man var tvungen att tro på dessa dogmer om det andliga och även det fysiska. Det gick inte att pröva dem. Medeltidens mörker låg över människans frihetsmöjligheter.

Sakta, sakta började ett behov uppstå av att studera världen, iakttä den och beskriva den. Leonardo da Vinci (1452-1519) och Michelangelo (1475-1564) var bland de första som började göra anatomiska studier. Andreas Vesalius (1514-1564) var en av anatomins förgrundsgestalter. Under tidigare århundraden förekom inga studier av människokroppens inre. Kyrkan tillät det inte. Anatomi (dissektion) ansågs hädiskt, man fick inte öppna de döda kropparna.

Kopernikus grundlade den heliocentriska världsbilden. Galileo utvecklade kikaren för universums vidare utforskning. Många banbrytande gestalter levde och verkade under denna tid och tog ett steg vidare förbi kyrkans dogmer.

Francis Bacon (1560-1624, engelsk filosof och statsman) inspirerade på sitt bestämda vis. Han ville komma ifrån kyrkans dogmer och människans andra traditionella föreställningar om tillvaron (speciellt den andliga). För honom gällde bara den exakta iakttagelsen som gjorts under kontrollerade experiment. Allt annat var för honom vanföreställningar. "Idoler" kallade han dem. Fyra sådana idoler nämner han som man måste övervinna genom den empiriska experimentvetenskapen för att komma till objektivitet (Bacon 1620).

<u>Idola Tribus</u>	stammens fördomar	= antropomorfiska tendenser
<u>Idola Specus</u>	grottans fördomar	= personlighetens begränsade erfarenheter av världen och med sin personliga nyans
<u>Idola Fori</u>	torgets fördomar	= språkets makt över tänkandet
<u>Idola Theatri</u>	teaterns fördomar	= traditionens makt över människan

---

För att komma till rätta med dessa vanföreställningar måste vi begränsa vårt vetenskapande till kontrollerade reproducerbara experiment. På så sätt kan vi utesluta det subjektiva, menade Bacon. "Den gudomliga dogmatiken" ställdes litet åt sidan. Bara det som man kunde MÅTA, VÄGA och RÅKNA betraktades som verklighet. Begreppet om den andliga världen hamnade i det subjektiva området och försvann sedan under århundradenas lopp ur medvetandet.

Allt omkring, dvs det andliga
= Idoler = vanföreställningar

En ny världsbild utvecklades långsamt i samma takt som den andliga försvann, nämligen den naturvetenskapliga:

Det andliga finns inte, ytterst är allting materiellt, behärskat av fysiskt-kemiska, mekaniska naturlagar.

Jorden blir en mekanism, universum ett stort maskineri, människorna blir små "mjuka" maskiner som irrar runt på jorden utan mening, drivna av den blinda viljan "i kampen för tillvaron" och utvecklingen sker bara genom "survival of the fittest". Jorden blir ett meningslöst stoftkorn som virvlar runt i den jättelika, nästan tomma, kalla världsrymden, där stjärnorna och solen är ett slags kontinuerligt exploderande vätebomber (1).

Denna mekaniska världsbild tillämpades också på människans anatomi. Man klistrade på mekaniska föreställningar på alla organ i kroppen. Människan blir ett komplicerat vatten- och avloppssystem, komplicerat men dock bara ett rörmokerisystem som kan förklaras med rörmokerilagbundenheter.

Lungan blir en bälg.

Hjärtat blir en pump.

Njuren blir ett filter.

Levern blir en kemifabrik.

- 1) Bilden håller på att förändra sig i den moderna fysiken och astronomin, men ännu råder hos de flesta den gamla mekaniska bilden, speciellt inom den medicinska forskningen.

Tar man sjukdomsbegreppet som exempel ser det ut så här:

SJUKDOM

IDOLER OCH NATURVETENSKAPEN

Vad gör alla dessa forskare som står i sina laboratorier och forskar enligt Bacons principer? Hur ser de fyra idolerna ut idag? Har vi verkligen lyckats övervinna dem? Eller har vi bara fått tillbaka dem i en ny form?

Speciellt i den medicinska forskningen rör man sig med väldigt förenklade bilder av tex materien. Det är fortfarande små, små stenar man projicerar in från sitt eget vardagsliv. Blixtlåsmodellen för DNA-molekylen etc. Eller bakterier som lär sig att skydda sig mot vissa läkemedel som de utsätts för. På olika sätt får de "kunskap" om hur de ska neutralisera läkemedlet.

Vardagsspråket kryper in i föreställningarna: "Vita blodkroppar som äter bakterier", "ett starkt immunförsvar".

Har inte Bacons principer också lett till en utselektering av speciella personlighetstyper till arbeten som laboratorieforskare, vissa män-

- 2) Man spekulerar om att läkemedlet trycker på tryckknappar i kroppen: receptorer. Men det är efterkonstruktioner. Läkemedel forskas slumpmässigt fram, tex genom att sila fram substanser från olika världsdelar och sedan i djurexperiment testa fram om de har någon verkan. Ibland ramlar man på något som går att använda som läkemedel efter att ha silat sig fram genom tiotusentals substanser. Idag kostar det omkring hundra miljoner att ta fram ett helt nytt läkemedel. Sedan kan det ändå visa sig att medlet har för mycket biverkningar för att kunna användas (Zelmid, ett psykofarmaka, är ett färskt exempel på detta).

niskor som sväljer Bacons principer och väljer dem helt känslomässigt? Detta pga att dagens skolsystem bygger helt på intellektets utveckling. Via betygssystemet sållas sedan de mest intellektuellt intelligenta ut för högre studier och forskning. Frågan är bara om dessa också är de bästa vad gäller helhetsperspektivet och omdömesbildningen?

De kanske är de som har lättast att lära något utantill och komma ihåg det - som datamaskiner - men vad har det med självständigt tänkande att göra? Och med kreativitet, kraft att ta nya tag och komma förbi de dogmer man alltid står mitt uppe i? Det är egenskaper som fordras för att kunna bryta sig igenom gamla tankeformer och komma till något helt nytt.

95 % av alla naturvetenskapliga forskare som någonsin funnits lever nu. Har då 95 % av den vidare utvecklingen skett genom deras arbete? Knappast. Sitter inte de flesta fast i sin världsåskådning idag liksom kyrkans folk satt fast i sin regerande världsbild på 1500-talet?

Har inte den naturvetenskapliga världs bilden på så sätt blivit en tradition som styr vår forskning? Visst övervinner naturvetenskapen vissa av sina dogmer i sin forskning om den ena eller den andra detaljen i någon molekyl. Men är inte den centrala dogmen idag att ytterst är allt ändå "bara molekyler"? Där finns hela sanningen. "Var skulle den annars ligga? Det finns ju inget annat!" Finns det någon forskning som går förbi den dogmen?

Så får vi då:

-
1) Stammens fördomar	antropomorfiska tendenser i mikroskopet: "Bakterier som skyddar sig"
2) Grottans fördomar	speciella forskarpersonligheter med sin speciella beskaffenhet
3) Torgets fördomar	språkets makt över tanken: "Vita blodkroppar som äter bakterier"
4) Teaterns fördomar	traditionens makt: "Det måste ligga molekylära förklaringar bakom allt. Något annat finns ju inte."
-

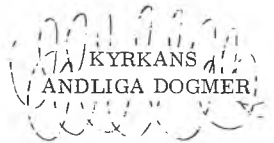
Vi ska titta lite närmare på dessa "Idoler" och sedan mot slutet av artikeln se vad man kan sätta emot av sin jagstyrka för att inte dras ner i den dekadans som de orsakar, oberoende av vilken världsåskådning som är den gällande för tillfället.

FRÅN DOGM TILL DOGM

Vi ser en utveckling i historien, i tiden:

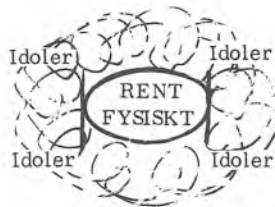
Medeltiden

ett töcken av dogmer
över allting:

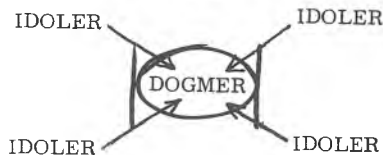
16-1700-talet

Bacon skiljer ut sitt
"objektiva" område,
resten; andligt "omkring":
= vanföreställningar; idoler

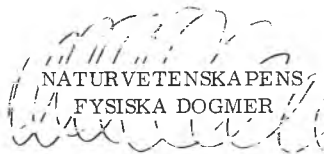
17-1900-talet

"Idolerna" har invaderat
Bacons objektiva område
och låter ingen utveckling
ske förbi dessa nya dogmer:

Idag

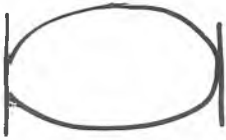
Naturvetenskapen = vår nya
kyrka ligger som ett töcken
av dogmer över allting:

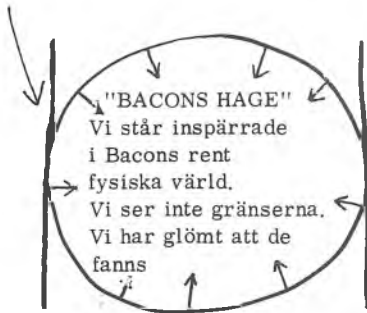
Vad har vi fått på vägen från dogm till dogm? Mycket! Ett knivskarpt tänkande över och iakttagande av den fysiska tillvaron.

Men hur kommer vi vidare?

BACONS HAGE

Bacon skilde ut det rent fysiske, detta "væxte" och blev efterhand hela virkeligheden = "BACONS HAGE"

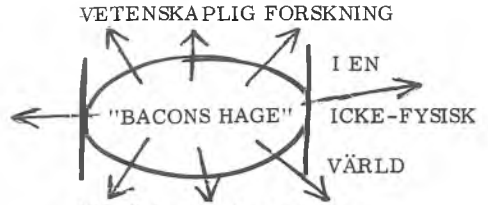

Hær kan vi tænkke og iæktte
klært og skært = vetenskapligt

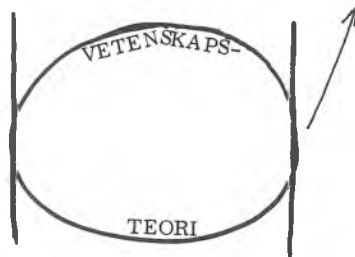
BACONS HAGE blev helheten. Grænserne førsvann i et diffust tøckenomræde.

STEGET UR BACONS HAGE

Ett nästa steg är att börja forska i denna icke-fysiska del av verkligheten med hjälp av det klara tänkande och iakttagande som vi har utvecklat i "Bacons Hage".

Vi tar "STEGET UR BACONS HAGE"

Vetenskapsteoretiska analyser med formulerande av paradigmbegrepp för varje vetenskap visar helt klart hän på en vetenskaps gränser, i fallet med naturvetenskapen att den bara omfattar en del av verkligheten, den del som man kan mäta, räkna och väga.

Den andra delen kan den inte säga något om, eftersom den har skilt ut den från sitt område. Detta genom att den inte utvecklat några metoder som kan undersöka detta område.

Vi måste gå Bacons väg baklänges och se att vi en gång skilde ut området från någonting större.

Denna icke-fysiska värld kallades förr i tiden för den andliga världen. Därför kan man kalla en sådan forskning för andevetenskap. Rudolf Steiner har i sin antroposofi utvecklat en sådan andevetenskap.

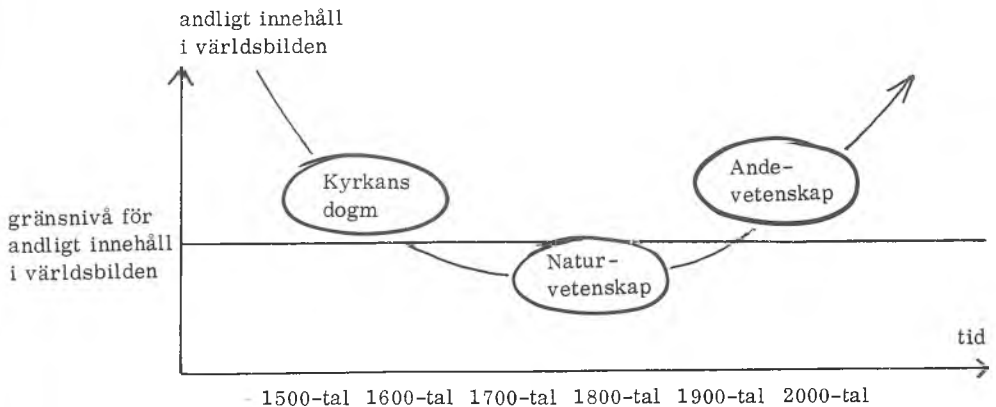
Då denna värld är helt olik den fysiska världen behövs helt nya forskningsvägar för att kunna iaktta den exakt. Steiner skildrar hur dessa forskningssätt kan utvecklas inom människans eget medvetande. Människan har sina fysiska sinnesorgan att iaktta den fysiska världen med. Hon har inom sig rudimentära anlag till andliga sinnesorgan, som kan utvecklas med hjälp av bestämda övningar på en inre skolningsväg.

Ut ur en sådan forskning framställer Steiner antroposofin i en omfattande bok- och föredragsform. Han "översätter" det han iakttagit i det andliga till liknelser och begrepp från den fysiska världen. Detta begreppssystem blir då tillgängligt och förståeligt för den vanliga människan. Andevetenskapen går att förstå även för den som själv inte kan iaktta i den andliga världen.

Genom att det är översatt från andliga realiteter har det också en uppväckande verkan på människan. Hon kommer ett steg vidare på sin egen väg till andlig forskning.

ANDLIGT INNEHÅLL

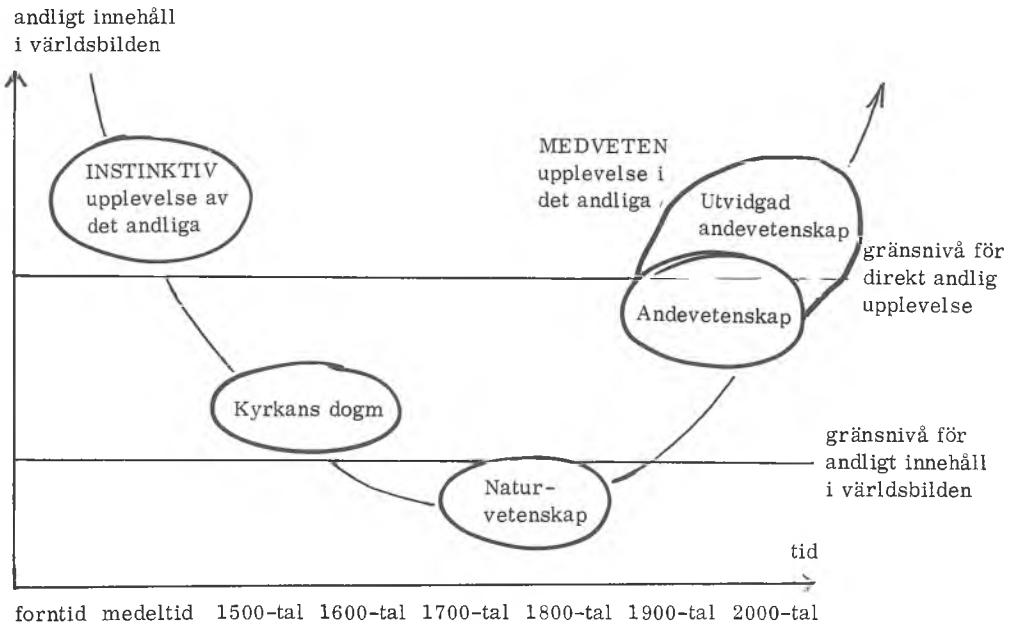
Ser vi till det andliga innehållet i de olika världsåskådningarna i tiden, så ser det ut så här:

Lägger man till Steiners historieforskning utvidgas bilden åt två håll. Ett tidigare stadium i historien, då människorna på ett dunkelt, instinktvt sätt hade upplevelser och levde med i den andliga världen.

Detta iakttagande och upplevande försvann sedan och blev i stället tradition. Kyrkans dogmer kommer från denna tradition.

Naturvetenskapen utvecklar ett klart tänkande och iakttagande gentemot den fysiska världen. Dessa förmågor förs också in i andevetenskapen och i framtiden kommer människan åter att kunna iakttä direkt i den andliga världen, men nu med en egen fri vilja i det andliga. Något som hon inte hade i sitt tidigare instiktiva upplevande i det andliga.

Vi får på så sätt en bild av människans medvetenhetsutveckling genom tiden.

Man kan sammanfatta det hela i en bild:

Människan ligger som ett osjälvständigt spädbarn, på rygg, skådar upp mot himmelen, in i den andliga världen.

Skådandet försvinner - traditionens moln lägger sig som ett töcken över himmelen. "Bakom molnen finns himmelen" = DOGMER.

Människan reser sig av egen kraft. Hon börjar iaktta den fysiska världen omkring sig (Bacon's hage), glömmet himmelen, vänder ryggen mot den och tittar på stenarna och annat på marken. Hon utvecklar en egen vilja i glömskan av himmelen.

Molnen börjar skingra sig, himmelen blir synlig igen. Människan vänder sig mot den och skådar in i den andliga världen. Men nu stående på egna ben med egen fri vilja.

PROCESSER

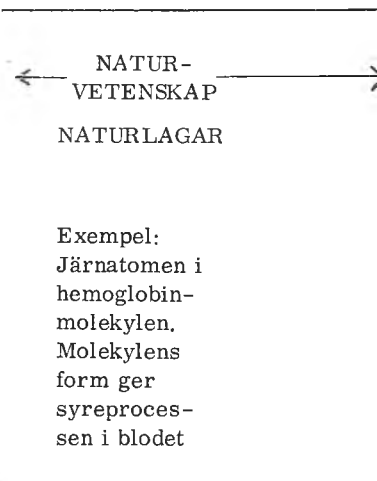
Skolmedicinskt finns det idag inte längre några processer. Fysiologi är inte längre fysiologi utan anatomi, dvs allting av förlopp i människan hänförs tillbaka på former (anatomi), antingen organformer (hjärtat som pump), mikroskopiska former i vävnaderna (njuren som filter) eller tom molekylformer (levern som fabrik, där molekylerna skruvas ihop på löpande band allt eftersom hur de passar ihop med sina molekylformer).

Allt är alltså form. Processer är något som beror på dessa former. Detta är naturvetenskapens bild av människan; "rörmokerisystemet".

I andevetenskapen är bilden annorlunda. Processen är det primära. Substans är "förstelnad process", alltså något sekundärt. Järnprocessen kan förstelnas, då uppstår den substansiella järnmetallen. Dessa olika processer finns i människan och styrs av hennes väsensled.

TANKEFORMER I ANTROPOSOFIN

Vad använder då Steiner för slags tankeformer i sin antroposofi? Han har

två principiella polära beskrivningssätt och däremellan en glidande skala av tankeformer:

Processidan står närmast det naturvetenskapliga begreppssystemet. På den glidande skalan mellan de båda polerna uppträder sedan som två mellanområden människans väsenled och människan som andlig individualitet.

Steiner tillämpar båda sätten i hela sin produktion. I hans medicinska betraktelser finns de också. Då han mot slutet av sitt liv föreläste för naturvetenskapligt skolade läkare var det mest fruktbart att knyta an till den sida av polariteten som ligger naturvetenskapen närmast, nämligen processtänkandet och väsensledsbetraktelserna. Det är inte frågan om motsägande - sig upphävande - betraktelser, utan att det sätt kommer fram som är mest fruktbart, t ex för utarbetandet av medicinska terapier.

Som övergripande tankegång ligger sedan i bakgrunden människan som andlig individualitet, som går genom upprepade jordeliv och har sin ödesväg: sitt karma. Ännu längre bort finns tankarna kring de rent

ANDLIGA PROCESSER	VÄSENSLED	MÄNNISKAN SOM ANDLIGT VÄSEN	RENT ANDLIGA VÄSEN
Järnprocessen	Fysisk kropp Eterkropp Astralkropp Jagorganisation	Individualitet	Exempel: Änglar

---

andliga väsendena, som också verkar in i människan. Vi ska nedan kort se på ett exempel från denna sida av polariteten.

Alla dessa tankeformer: processer, väsensled, väsen, är egentligen som sagt lånade begrepp från den fysiska världen. De endast närmar sig upplevelsen i det andliga, då denna är helt annorlunda än de upplevelser man gör med de fysiska sinnen. Så väljes det beskrivnings-sätt som bäst passar temat och åhöraren för att åhörarens förståelse skall närma sig den andliga realiteten mest möjligt.

"BARA DET SOM ÄR FRUKTBART ÄR SANT" (Goethe). Detta är en mycket viktig tanke, när det gäller att komma vidare i kunskapsprocessen på det steg där sanningen tenderar att urarta till dogm.

En väsensbetraktelse är den, där hela människans uppbyggnad betraktas som ett barrikadsystem mellan två väsensslag (Lucifer och Ariman), som strider med varandra (Steiner 1914/1968²). Denna infalls-vinkel är mer fruktbar för förståelsen av människans frihetsområde i sitt inre än för medicinska terapier.

När det gäller medicinska terapier är i stället processtänkandet och väsensleden bra begreppsformer. Järnprocessen antydes ovan som exempel och därtill också människans indelning i fyra väsensled:

TANKEFORMER FÖR MEDICINSKA TERAPIER

PROCESSER

Exempel:
järnprocessen
eller
calciumprocessen

VÄSENSLED

jag
det rent mänskliga
astralkropp
det själsliga
eterkropp
det levande
fysisk kropp
det mineraliskt döda

TANKEFORMER FÖR MÄNNISKANS FRIHETSOMRÅDE

VÄSEN

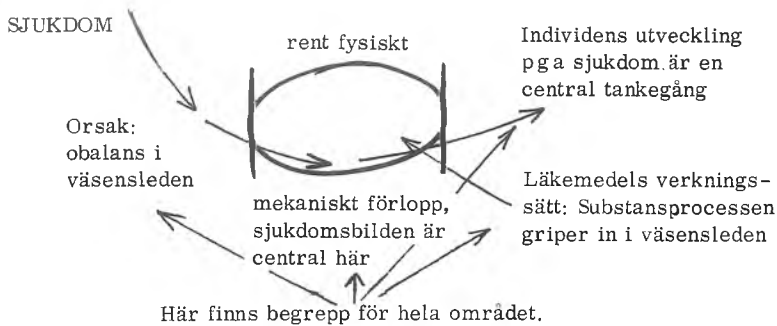
människan som barrikad-
system mellan Lucifer
och Ariman

SJUKDOM I NYTT PERSPEKTIV

Ser vi på sjukdomsbegreppet i det andevetenskapliga perspektivet blir det annorlunda.

Detta är möjligt emedan andevetenskapen omfattar det område där sjukdom och läkedom egentligen finns, nämligen de olika andliga sfärerna.

Det är viktigt att se denna relation mellan det fysiska (sjukdoms-symptom) och det andliga (orsaksnivån till sjukdomen). Fortsätter man den naturvetenskapliga bilden med någon sorts diffus kompromiss om människans psyke blir det lätt en tillbakagång till den "psykofysiska parallellismen". Ta som ett exempel en artikel i en vanlig affärstidning för något halvår sedan om "framtidstyrken" (alltså omkring 2000-talet): "PSEUDOMEDICINARE".

Enligt artikeln kommer då själva den medicinska undersökningen att göras med avancerad teknik på molekylerna i människan. Alla uppgifter programmeras sedan in på en medicinsk dator, som exakt räknar fram terapin. Men sedan kommer ändå kompromissen: Vi måste också ha några som pratar lite med "molekylhögen" (patienten). Det blir då pseudomedicinarens roll.

Vi ser här att det inte räcker med att ta bort giftiga mediciner och vara en snäll doktor. Materialismen kryper in i alla fall. "Molekylhögen" kommer man bara förbi genom att utvidga kunskapsgränserna och se att molekylerna är något sekundärt i förhållande till de reala processer som styrs av väsensleden.

Personligen tror jag inte alls på bilden av molekyler som en sorts små stenar eller bollar. Det är bara en projektion. Vi ser stenar i naturen och så tror vi att de finns långt nere i mikrovärlden också. Det är bara teater. Idola Theatri, traditionens fördomsbilder, som vi måste slå håll på.

BILDHUNGER OCH LENNART NILSSON

Bearbetningen av polariteten:

både inom andevetenskapen och naturvetenskapen är i detta sammanhang mycket viktig, men en utförligare behandling av ämnet skulle falla utanför ramen för artikeln. Vi tar därför här bara ett enkelt exempel:

Då folk kanske börjar tappa tilltron till den här molekylvärlden försöker "experterna" gå ut med sin auktoritet och på ett populärvetenskapligt sätt ställa fram "verkligheten" - så som de ser den. Det är ur det perspektivet som man kan förstå tex Lennart Nilssons filmer.

Bilderna fångar lite magiskt mångas öga och man tror att de är riktiga, om man inte har några fackkunskaper att sätta emot. Men hur ser som exempel hans nyligen med "TV-Oscar" belönade film om livets begynnelse ut i ett medicinskt perspektiv? Jo, det är en sammansättning av vissa riktiga detaljbilder och ren science fiction. På en schammanmästares sätt får han det att se ut som om alltihop skulle vara verklighet.

Att hela människan skulle vara lagrad som information om alla organ och deras och människans helhetsform i DNA-molekylerna i generna, som det påstås i början av filmen, är inte sant. Information om grundsubstanser som proteiner finns lagrade där. Men hur dessa enkla grundsubstanser ordnas till och bildar de kompletta organformerna och människans helhetsform går inte att förklara utifrån det man idag vet om hur DNA fungerar. Man vill så gärna att det ska vara så. Men det är inte så.

Med hjälp av de i slutet av artikeln nämnda fyra biövningarna kan man här börja skilja mellan det man vill och det som är. Detaljbilderna

i filmen var för övrigt mycket fina. Just hur den befruktade cellen delar sig första gångerna. Vilka former! Nästan som molnrörelser. Mycket vackert!

VÄRLDSÅSKÅDNINGARNA I TIDENS STRÖM

I tidens ström bygger sig människan olika världsåskådningar. Hon bildar ett hölje omkring sig, lever inmanför detta och utvecklas där. Efter en tid blir höljet hårt och stelt, och likt en fjäril i en puppa spränger hon då höljet och flyger iväg på nya vingar. Efter ännu en tid upprepar sig detta. Hon bildar en ny kokong och utvecklar en ny bild därinne. Denna stelnar efter en blomstringstid, blir hård och så måste hon på nytt spränga den.

Detta är också en bild av människans medvetenhetsutveckling, hur hon stegvis blir en annan i tiden. Men inte genom någon sorts "allmän utveckling", utan genom kamp, framför allt genom de olika världsåskådningarna, som så snabbt stelnar från sanning till dogm. . . . Bara det fruktbara är sant. . . . det som går vidare.

"Människor idag tror att det alltid finns utveckling och framsteg. . . . men vi måste förstå att i människovardandets verkliga ström finns en ständig strävan till urartning. Det existerar inte en tendens till framsteg, framför allt inte i mänsklighetens historia, utan en ständig tendens till dekadens. Endast genom att mödosamt motarbeta denna tendens till dekadens utifrån det som vi kallar lära och kunskap osv blir det som annars skulle dra ner oss i djupet upphävt. Endast detta skapar framsteg" (Steiner 1920/1958).

Andevetenskapens spridning är fortfarande av blygsamma mått. Det är inte heller så att antroposofin sitter inne med "hela" den nya världsbilden. Men i den mån människan också är ett andligt väsen och inte bara en hög småsten (molekylhögen) kommer naturligtvis en kunskap om den andliga övergripande delen efterhand att visa sig överlägsen rörmokerivärldsbilden. Vad jag kan se från mitt kunskapsteoretiska perspektiv är det andevetenskapliga begreppssystemet mycket fruktbart. Det står säkert i det vetenskapliga blåsvädret och växer sakta men säkert.

Andevetenskapen kommer naturligtvis att utvecklas och förändras efterhand som fortsatt forskning görs i det andliga. Steiners produktion är i ett historiskt perspektiv att se som ett första frö för framtiden.

IDOLER OCH ANTROPOSOFIN

Först sågar Bacon av kyrkan med hjälp av sina idoler. Sedan slår vi Bacon i huvudet med hans egna idoler - och sedan? Vart tar de vägen? Bortblåsta? Nja, det vore nog lite naivt att tro det, när de hängt med i historien så länge. . . De finns där, alldeles inpå oss, de är en del av människans konstitution och dyker därför upp i alla världsåskådningar.

Andevetenskapen är ännu i början av sin utveckling. Här är det svårt att se dem. Naturvetenskapen har blivit kyrka, då är det mycket lättare att se dem. Om vi letar i antroposofin med samma frågor som vi gjorde i naturvetenskapen: Eftersom de är en del i oss som människor, på vilket sätt kan de dyka upp här? Hur skulle de fyra idolerna kunna se ut här?

- 1) Den andliga forskningen visar att människan intar en central plats i världen. "Människan som alltings mått" har ett visst berättigande. Men det är ett mycket komplicerat förhållande. En risk är att man kan utgå från för enkla jämförelser från vardagslivet och projicera in dem i förhållande till den andliga världen. Tex änglar som människor med vingar på. Här kan Idola Tribus smyga in.
- 2) För att kunna gå utöver de konventionella materialistiska tänkesätten av idag fordras en särskild kraft i personligheten. Det är en objektiv viljekraft. En fara på den vägen kan vara att kraften blir för färgad av det speciella i den enskilda personligheten och inte når fram till objektivitet. Idola Specus kan verka in här.
- 3) Språket är starkt orienterat till den fysiska världen. När man använder det för att beskriva andliga realiteter räcker det inte till utan det blir jämförelser och begrepp som bara närmar sig det andliga, dvs har en viss likhet etc. En fara här är att man kan fastna i orden, i den fysiska jämförelsen och inte nå fram till det andliga innehållet. Idola Fori kan verka här.
- 4) Andevetenskapen är starkt framtidsorienterad. Den kommer att bli mer allmän när fler och fler människor får en sådan medvetenhetskonstitution att de kan forska i den andliga världen (se under ANDLIGT INNEHÅLL sid 35). Ännu så länge är det få som kan bedriva andlig forskning och därför finns det risk för att det dessa forskat fram kan under inverkan av Idola Theatri bli till traditionella föreställningar och handlingsrutiner i tidens lopp.

Vad är då egentligen dessa idoler? De visar sig i tendensen till urartning. De är urartningskrafter.

Och vidare då? Hur skall vi skydda oss mot dem, behärska dem?

I det yttre, i det stora kulturlivet, är det i kampen mellan världsåskådningarna. Fjärilen vill lämna den gamla puppan. Här är det fruktbart att stå med en fot i varje världsåskådning och låta dem bilda en yta mellan sig. I denna yta vaknar vi upp, kommer till medvetande, lämnar det drömmande, sovande element som varje världsåskådning kan ge upphov till - därför att idolerna krupit in där. "Opium för folket"-sönnen.

I det inre har idolerna sin motpol:

JAGSTYRKA ←————→ "IDOLER"

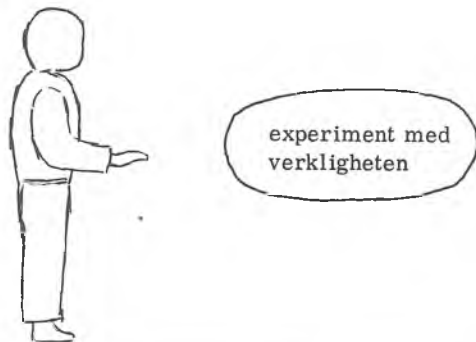
KAMPEN MED IDOLERNA

Bekämpandet av urartningsidolerna i kulturlivet ökar jagstyrkan - på ett yttre sätt.

I naturvetenskapen tror man att forskaren kan ställa sig utanför sitt experiment och objektivt iakttä det, och att experimentet sedan, genom att andra reproducerar det, blir objektiv verklighet.

NATURVETENSKAPENS BILD

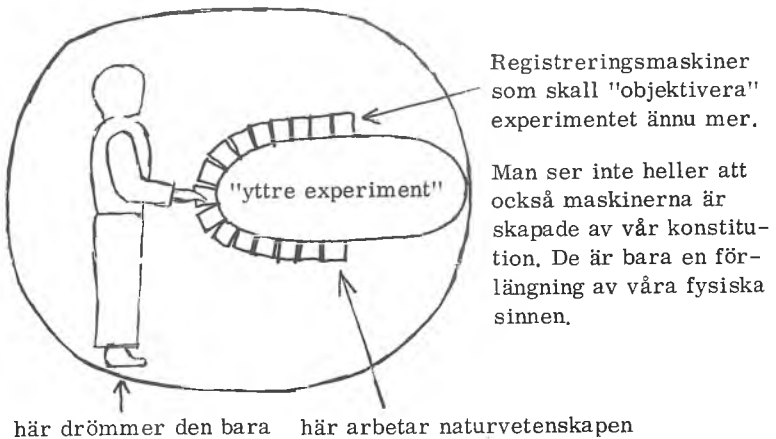

Vad man inte ser är att alla forskare är människor och att de har samma mänskliga konstitution: De iakttar och tänker över det de ser i världen på samma sätt. Det är ur detta förhållande till omvärlden, ur denna konstitution som experimenten formas.

Experimentet är i högsta grad format utifrån människans specifika medvetande.

NATURVETENSKAP:

Steget ur Bacons hage blir möjligt först när vi inser att vi med vårt subjekt står mitt uppe i våra objektiva experiment. Vi är en del av experimentet.

Så länge vi bara har ett drömmande förhållande till oss själva sker ingen utveckling. När vi börjar forska lika sakligt i oss själva som vi tror att vi gör i det "objektiva yttre", då kan vi ta ett nästa steg.

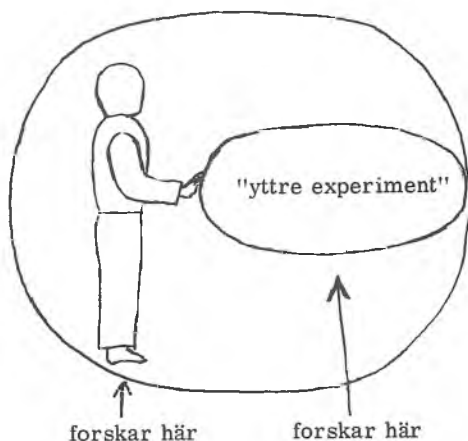
Det gör vi genom att börja forska i medvetandets konstitution, inte i form av att skriva promemorior i det oändliga, vilka hamnar på dammiga hyllor, och inte heller bara genom att läsa spännade böcker om vad andra har forskat fram, utan genom att var och en själv

börjar utforska det som är allmängiltigt i sin egen medvetenhetskonstitution.

Här är den grundläggande skillnaden mellan dagens naturvetenskap och andevetenskapen: Naturvetenskapen omfattar bara forskningsexperiment, det sk "yttre", medan andevetenskapen dessutom omfattar forskaren själv.

ANDEVETENSKAP:

INRE SKOLNING

Andevetenskapen framställer en inre skolningsväg för människans medvetande, så att hon kan bli medveten om sin konstitution och dessutom utvidga sina kunskapsområden till att omfatta också den andliga världen så som antytts tidigare. Bestämda övningar utvecklar de andliga sinnena (s k huvudövningar). Andra övningar är till för att stabilisera det nya medvetandet och ge människan fast kontrollmöjlighet över det (s k biövningar).

Dessutom fordras ett stärkande av den moraliska konstitutionen för att inte förfalla på detta område.

Här skall vi bara beakta vissa biövningar. (Beträffande en hel presentation av skolningsvägen hänvisas till andevetenskapens grundläggande böcker.)

Sex grundläggande biövningar är välkända inom den antroposofiska rörelsen. Vi ska se på fyra lite mindre kända sådana (Steiner 1968¹).

- 1) Jag skall inte släppa in några oprövade föreställningar i mitt medvetande.
  - 2) Som en levande förpliktelse skall det stå inför min själ att ständigt förmera summan av mina föreställningar.
  - 3) Jag kan bara få kunskap om de ting gentemot vars ja och nej jag varken har sympati eller antipati.
  - 4) Det åligger mig att övervinna skyggheten för det så kallade abstrakta.
-

Det finns många biövningar. Alla är jagstärkande, men dessa fyra kan betraktas speciellt i förhållande till Bacons idoler. Var och en stärker jaget, så att idolerna blir mindre verksamma. Dessutom är de specifikt verksamma inom ett visst område bland idolerna:

Den första släpper inte in obearbetade föreställningar, varken antropomorfiska, personligt färgade eller traditionella sådana.

Den andra sätter genom sin egen inre ständiga produktion av föreställningar emot personlighetens begränsningar, språkets begränsande antal föreställningar, och sätter nya föreställningar mot de gamla traditionella.

Den tredje utjämnar personlighetens begränsningar.

Den fjärde motarbetar den begränsning som "Bacons hage" i sin idolförm utgör som helhet i dag. "Bacons hages idoler" fixerar vår blick vid det fysiska, så att vi blir blinda för allt annat.

Föreställningar från det ickefysiska är nödvändiga om vi skall kunna utvidga våra kunskapsgränser. Steiner nämner här föreställningar om moraliska ideal, eller cirkeln som geometriskt begrepp som exempel på tankar vars ursprung inte ligger i det fysiska. (För vidare enskildheter se Steiner 1968¹)

Tidigare nummer av Nordisk tidskrift för antroposofisk medicin

Innehåll

Nr 1

- Vad är vetenskap? • Grundbegrepp inom den antroposofiska läkekonsten • Behovet av en jagorienterad medicin • Misteln som läkeväxt • Terapi med *Viscum album*, misteln, internationellt och i Sverige • Immunologisk aktivering och samtidig cancerostatisk effekt hos misteleextrakt

Nr 2/3

- Antroposofisk farmaci • Homeopatisering hos växter • Potentieringsproblemet • Potentiering - en väg att studera substansers motverkan? • Lågdoseffekter av kvicksilverklorid • Dietterapi för överaktiva barn

Nr 4

- Språkmassage - att bana väg för språket hos barn med afasi • Naturmedel för injektion • Lukaskliniken • Sommarmöte på Dormsjöskolan • Materialismens kris

Nr 5

- Som läkare i det läkepedagogiska arbetet • Stråkbasen - ett nytt instrument för samspel och terapi • Svårt psykiskt handikappade barn på läkepedagogiskt institut

Nr 6

- Polariteten som instrument för medicinsk kunskap • Driver blodet hjärtat? • Det mänskliga ögat • Öroninflammation hos barn • Hemförlossning • LAOMs sommarkurs i Bergen

Numren kan beställas genom att sätta in 20,-/nummer eller 60,- för alla numren tillsammans på tidningens pg 36 05 81 - 3. Glöm inte att uppge namn och adress och önskade nummer!

FALK

Föreningen för Antroposofisk Läke-Konst

Föreningen för antroposofisk läkekonst, FALK, bildades 1972 för att stödja, sprida och fördjupa kunskapen om den antroposofiska läkekonsten i Sverige.

FALK har under årens lopp arrangerat många kurser i antroposofisk läkekonst, en del mer inriktade på det praktiska arbetet, andra mer på en fördjupning av kunskaperna i antroposofisk medicin.

Vi har tagit upp några av de senaste kurserna på band och funnit dem så värdefulla att fler borde få möjlighet att ta del av dem. Därför har vi låtit trycka en del av föredragen, som undan för undan kommer att publiceras i en skriftserie.

FALK ger också ut ett medlemsblad fyra gånger om året med aktuell information om verksamheter, kommande kurser o a och artiklar om antroposofisk läkekonst.

Medlem i FALK kan du bli genom att sätta in medlemsavgiften 45:- för 1985 på pg 11 06 53 - 3.

Adress: Liljestigen 5, 153 00 Järna   Tel: 0755 - 719 00
Expeditionstid: måndag - fredag kl 15 - 17 (Gunilla Banck)

FALK har också en systerorganisation i Norge. För närmare information, skriv till Norska FALK.

Adress: c/o Anne Torp, Otto Ryges vei 13 B, N-1345 Österås, Norge
Tel: (00947) (02)171829

POSTGIROT SVERIGE

Meddelande till betalningsmottagaren

- prenumeration: 50 kr. (nr 8+9)
- med. stud. 30 kronor
- stödprenumeration: ..... tack!
- gåvoprenumeration till:

..... ex. av nr .....

BI 2021.01 (apr 83) Δ 583-83 90477

INBETALNING / GIRERING A

2 • Konto • Avg • Bel •

Till postgirokonto/personkonto nr

36 05 81 — 3

Avgift

Kassastämpel

Betalningsmottagare (endast namn)

NORDISK TIDSKRIFT FÖR

ANTROPOSOFISK MEDICIN

Avsändare (namn och postadress)

Eget kontonr vid girering

Svenska kronor

öre

I DETTA FÄLT FÅR ANTECKNINGAR INTE GÖRAS - RESERVERAT FÖR POSTGIROT

#

#

#00#

I FÄLTET OVAN FÅR ANTECKNINGAR INTE GÖRAS – RESERVERAT FÖR POSTGIROT

Meddelanden till betalningsmottagaren kan inte lämnas på denna sida

Med inbetalningskort kan betalning ske till postgiro- och personkonton. Det tas emot av postkontor, postställen, lantbrevbärare, PKbankskontor och sparbanker.

Inbetalningskort kan även användas för girering från postgiro- och personkonton samt för betalning via PKbankens banklönegiro eller sparbanksgiro.

Det går också bra att använda inbetalningskortet på posten i Danmark, Finland och Norge eller för girering från postgirokonton i dessa länder.

Blanketten skall skrivas ut med bläck, kulpenna eller på maskinell väg. Man får inte radera, stryka över eller göra annan ändring av tryckt eller skriven text. Angivet kontonummer eller belopp får inte ändras.

Postgirokontonumret skall skrivas med tydliga siffror och grupperas så här:

6 - 7	6 93 68 - 9
95 - 0	18 58 77 - 8
9 70 - 4	781 36 05 - 8
10 16 - 5	21 02 01 - 0531 (personkonto)

Postens tryckeri (B 33)